

ДО ПИТАННЯ ПРО ДОПУСТИМІСТЬ СУБСИДІАРНОГО ЗАСТОСУВАННЯ НОРМ ЦИВІЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ГОСПОДАРСЬКИХ ВІДНОСИН

Сьогодні проблема співвідношення цивільного та господарського законодавства є досить актуальною. Проведені дискусії на цю тему не сприяли вирішенню проблеми. Досить часто в правозастосовній діяльності виникає питання: яким нормативним актом керуватися, оскільки відносини між юридичними особами регулюються як цивільним, так і господарським законодавством.

Важливо підкреслити, що проблема співвідношення господарського і цивільного законодавства ґрунтується, так би мовити, на двох концепціях щодо правового регулювання господарських відносин: цивільно-правової та господарсько-правової. Перша концепція базується на тому, що господарські відносини є складовою частиною цивільних відносин і повинні регулюватися за допомогою субсидіарного застосування норм цивільного законодавства. Друга концепція – господарські відносини повинні регулюватися господарським законодавством. Проведення аналізу другої концепції не має практичного результату, адже господарське законодавство в деяких положеннях прямо звертається до норм Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Питання про допустимість субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до господарських відносин висвітлює у своїх працях Г.В. Смолин, який підкреслює тезу про комплексність господарського законодавства [1, с. 5].

У монографії «Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання» Н.Ю. Голубєва також зазначає про субсидіарне застосування норм цивільного законодавства до господарських відносин. Якраз визначення окремих видів господарських зобов'язань, які передбачено в Господарському кодексі України (далі – ГК України) різновидом цивільних зобов'язань, веде до певних юридичних наслідків: визначення правового регулювання таких зобов'язальних відносин для встановлення порядку зміни або припинення зобов'язання; для вирішення питання про відповідальність за порушення зобов'язання; для визначення диспозитивних норм, що мають застосовуватися до зобов'язання [2, с. 257-267].

Автори «Науково-практичного коментаря Господарського кодексу України» зазначають, що у випадку прямих відсилань у деяких

положеннях ГК України на норми цивільного законодавства має місце субсидіарне застосування норм цивільного законодавства [3].

В.В. Кулаков також вважає, що однією з рис зобов'язання є його цивільно-правова галузева належність. Використання терміна «зобов'язання» в інших галузях права є прикладом термінологічного запозичення [4, с. 224].

Пристаючи до дослідження субсидіарного застосування норм цивільного законодавства до господарських відносин, передусім, необхідно визначити механізм правового регулювання зазначених відносин.

Почнемо з того, що до господарських відносин застосовуються норми ЦК України та інші акти цивільного законодавства в тій частині, яка не визначена особливостями правового регулювання цих відносин нормами ГК України. Цей механізм врегульований законодавцем у ч. 2 ст. 9 ЦК України, де зазначається, що ЦК України може бути передбачено особливості регулювання майнових відносин у сфері господарювання.

С.О. Погрібний вважає, що ч. 2 ст. 9 ЦК України регулює не субсидіарне застосування норм цивільного законодавства, а застосування загальних і спеціальних норм [5]. Тут вже простежуються противники такого застосування. Теза щодо розмежування положень ЦК України і ГК України, за якою відносини, на які поширюється чинність ГК України, регулюються ЦК України, якщо у господарському законодавстві відсутні відповідні норми, підкреслює субсидіарність у застосуванні норм цивільного законодавства. Такий підхід є виправданим і вірним, тому що субсидіарне застосування норм цивільного законодавства до майнових господарських відносин не порушує ідеї, принципи цивільного і господарського права.

Із цього випливає три висновки.

По-перше, майнові відносини у сфері господарювання є окремим видом майнових відносин, які регулюються ЦК України.

По-друге, якщо ГК України прямо встановлені спеціальні правила, що унеможливають застосування загальних норм ЦК України, то до майнових відносин у сфері господарювання застосовуються норми ГК України.

По-третє, відсутність деяких положень у ГК України свідчить про субсидіарне застосування загальних норм цивільного законодавства до майнових відносини у сфері господарювання.

Список використаної літератури:

1. Смолин Г.В. До питання співвідношення цивільного і господарського права / Г.В. Смолин // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. — 2009. — № 2. — С. 1-7.

2. Голубева Н.Ю. Зобов'язання у цивільному праві України: методологічні засади правового регулювання : монографія / Н.Ю. Голубева. — О. : Фенікс, 2013. — 642 с.
3. Господарський кодекс України: науково-практичний коментар / В.Г. Гончаренко, І.В. Булгакова, О.В. Буткевич ; за ред. Д.М. Притики, І.В. Булгакової. — К. : Юрисконсульт ; Юстініан. — 2010. — 1088 с.
4. Кулаков В.В. Обязательство и осложнения его структуры в гражданском праве России : монография / В.В. Кулаков. — 2-е изд., перераб. и доп. — М. : Волтерс Клувер, 2010. — 256 с.
5. Погрібний С. Загальні та спеціальні норми в цивільному (приватному) праві України / С. Погрібний // Вісник Академії правових наук України. — 2010. — № 3. — С. 166-177.

АБРАМОВ М. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри цивільного права

**УСУНЕННЯ ВІД ПРАВА
НА СПАДКУВАННЯ ОСОБИ, ЩО УХИЛЯЛАСЯ
ВІД НАДАННЯ ДОПОМОГИ СПАДКОДАВЦЕВІ**

Стаття 1224 ЦК України визначає коло осіб, які позбавляються суб'єктивних прав на спадкування. Частиною 3 статті 1224 ЦК України встановлено, що не мають права на спадкування за законом батьки (усиновлювачі) та повнолітні діти (усиновлені), а також інші особи, які ухилялися від виконання обов'язку щодо утримання спадкодавця, якщо ця обставина встановлена судом. Частиною 5 статті 1224 ЦК України встановлено, що за рішенням суду особа може бути усунена від права на спадкування за законом, якщо буде встановлено, що вона ухилялася від надання допомоги спадкодавцеві, який через похилий вік, тяжку хворобу або каліцтво був у безпорадному стані. Аналіз зазначених положень дає змоги зазначити, що у вказаних випадках можуть бути усунутими від права на спадкування особи тільки на підставі рішення суду та тільки при здійсненні спадкування за законом [1].

Слід зазначити, що ч. 3 ст. 1224 ЦК України в значній мірі корелює з положеннями Сімейного кодексу України. Так, відповідно до ст. 180 СК України, батьки зобов'язані утримувати дитину до досягнення нею повноліття. Обов'язок повнолітніх дітей піклуватися про своїх непрацездатних батьків закріплений в статті 51 Конституції України. Вказана конституційна норма детально відображається в Сімейному кодексі України (статті 202-206).

Відповідно до статті 202 СК України повнолітні дочка, син зобов'язані утримувати батьків, які є непрацездатними і потребують матеріальної